

En jobbpolitik
där alla behövs
– och får arbeta 100 %
av sin förmåga

Innehållsförteckning

FÖRORD	3
EN BREDDAD ARBETSMARKNAD GRUNDAD I SOCIAL MARKNADSEKONOMI	4
1 ERSÄTTNINGAR OCH VILLKOR VID ARBETSLÖSHET	6
1.1 ARBETSLÖSA MED FÖRSÖRJNINGSSTÖD.....	7
1.2 PROBLEM MED VILLKOREN FÖR A-KASSA.....	7
1.3 SJUKDOM OCH ARBETSLÖSHET.....	8
VI ANSER	8
2 EN REFORMERAD JOBB- OCH UTVECKLINGSGARANTI	9
2.1 UTMANINGAR FÖR JOBB- OCH UTVECKLINGSGARANTIN.....	9
2.1.1 <i>Jobb- och utvecklingsgarantins tredje fas</i>	9
2.1.2 <i>Jobbcoachning</i>	10
2.1.3 <i>Ersättningar kontra insatser</i>	11
VI ANSER	11
3 EN REHABILITERANDE OCH TILLÅTANDE ARBETSMARKNAD	12
3.1 DEN NORSKA MODELLEN.....	12
3.2 REHABILITERINGSPROCESSEN.....	12
3.2.1 <i>Socialt företagande</i>	13
3.2.2 <i>Grupper med särskilda sociala hinder på arbetsmarknaden</i>	14
VI ANSER	15
4 PERSONER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING	16
4.1 SÄRSKILDA INSATSER FÖR PERSONER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNINGAR	16
4.2 ÄVEN ETT BEGRÄNSAT ARBETE MÅSTE LÖNA SIG	17
4.2.1 <i>Möjlighet att arbeta deltid</i>	17
4.3 DAGLIG VERKSAMHET – EN RÄTTIGHET ENLIGT LSS.....	18
4.3.1 <i>Magert utbud av aktiviteter i daglig verksamhet</i>	18
4.3.2 <i>Dålig ekonomi under hela livet</i>	18
VI ANSER	19
5 PERSONER MED UTLÄNDSK BAKGRUND	21
5.1 TIDIGA ÅTGÄRDER OCH BÄTTRE MÖJLIGHETER TILL FÖRETAGANDE	21
5.2 ETABLERINGSREFORMEN	22
VI ANSER	22
6 UNGDOMAR UNDER 25 ÅR	23
6.1 UNGA SOM FÖRTIDSPENSIONERAS	23
6.2 GYMNASIEREFORMEN GY2011	23
6.3 MÖJLIGHET TILL KOMPLETTERANDE STUDIER.....	24
6.4 UNGDOMSGARANTIN OCH ANDRA SÄRSKILDA INSATSER	24
VI ANSER	24
7 ÄLDRE ARBETSLÖSA PERSONER	25
7.1 FINNS DET JOBB?	25
VI ANSER	25
REFERENSER	26

Förord

Den svenska arbetsmarknaden utvecklas positivt i många avseenden. Jobben växer till i Sverige och vi kan se att 120 000 fler går till ett arbete varje morgon i dag jämfört med ett år tillbaka. Alliansregeringens strategi för fler jobb, *arbetslinjen*, har i grunden varit lyckosam för att stärka svensk arbetsmarknad och är en starkt bidragande orsak till den starka sysselsättningsökning vi ser i år och framöver.

Arbetslösheten sjunker, också bland långtidsarbetslösa, under de närmaste åren, och allt fler människor tar steget närmare arbetsmarknaden. Samtidigt står vi inför stora utmaningar i arbetet med att hjälpa vissa särskilt utsatta grupper av människor i vårt land in på arbetsmarknaden. Framförallt handlar det om personer med arbetshinder på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning, unga, invandrare och äldre – människor som trots sjunkande arbetslöshetssiffror har svårt att hävda sig på arbetsmarknaden.

Genom de förslag som presenteras i denna rapport vill författarna bygga vidare på de goda resultat som hittills uppnåtts. Förslagen förenas av två övergripande syften: att göra de ersättningssystem som finns i dag tydligare för den enskilde medborgaren, samt att bredda vägen in till arbetsmarknaden för dem som i dag står utanför. Rapporten genomsyras av principen att varje arbetad timme måste ses som värdefull och att det måste bli möjligt för varje människa att få jobba 100 procent av sin förmåga.

Rapporten har utarbetats av Penilla Gunther och Lars-Axel Nordell, riksdagsledamöter för Kristdemokraterna i arbetsmarknadsutskottet. Författarna vill rikta ett tack till de tjänstemän som bidragit med hjälp till underlag och sammanställning, och vill också tacka den referensgrupp som representerat alla olika delar av arbetsmarknadens områden, för kloka tankar och förslag.

Stockholm juni 2011

Mats Odell
Gruppledare för Kristdemokraternas riksdagsgrupp
Ordförande i riksdagens näringsutskott

En breddad arbetsmarknad grundad i social marknadsekonomi

Kristdemokraterna är för många svenskar förknippade med vård, omsorg och sociala frågor. En viktig del av det sociala ansvaret, är möjligheten till arbete. Arbetslösheten är slöseri med mänskliga resurser och därför är full sysselsättning för alla som vill och kan arbeta ett viktigt politiskt mål. Vårt synsätt är att människor ska kunna arbeta hundra procent av sin förmåga och kunna påverka sin personliga ekonomi.

En av politikens viktigaste uppgifter måste vara att skapa förutsättningar för ekonomisk tillväxt, som ger fler jobb och välfärd. En framgångsrik och inkluderande arbetsmarknadspolitik är därmed starkt beroende av ett fungerande utbildningssystem och en näringspolitik som främjar företagande som ger jobb och skatteintäkter till att finansiera välfärden. Den ekonomiska politiken grundad i en marknadsekonomi där det sociala ansvaret finns med, är därigenom det enskilt viktigaste medlet för att uppnå de flesta andra samhällspolitiska målsättningarna.

Arbetslöshet utgör en riskfaktor för såväl den fysiska som den psykiska hälsan. Arbetet är viktigt både ur försörjningssynpunkt men också för självkänslan och för egenmakten, att styra över sitt eget liv. Att ha ett arbete är en viktig del i människors välbefinnande, men det handlar inte bara om det.

När människor presenterar sig efterfrågar vi i Sverige ofta inledningsvis vad man jobbar med. På grund av att människors värde och status i vårt land ofta förknippas med ett förvärvsarbete kan den som är arbetslös känna sig mindre värd. Detta är ett både farligt och felaktigt synsätt.

Enligt den kristdemokratiska ideologin ligger människans värde enbart i det faktum att hon är människa, inget annat. Människolivet är okränkbart och alla människor har ett unikt och lika värde. Denna princip måste gälla som utgångspunkt för alla politikområden.

Den kristdemokratiska *förvaltarskapstanken* är inte bara en princip för att förvalta, och inte förbruka, naturresurser. Den handlar även om att främja och ta till vara människors möjligheter att delta i samhällslivet och i arbetslivet. Här kommer både arbetsmarknads- och arbetsmiljöpolitiken in i bilden. Det kan till exempel handla om ökade insatser för att anpassa arbetsplatser och tillhandahålla lämpliga hjälpmedel för att fler människor med olika funktionsnedsättningar ska kunna få ett förvärvsarbete.

Arbetsmarknaden fortsätter att utvecklas starkt i Sverige. Antalet sysselsatta är nu fler än före finanskrisen och arbetslösheten fortsätter att sjunka. Andelen arbetslösa är dock fortfarande högre än före finanskrisen. Trots återhämtningen på arbetsmarknaden är det många av de tidigare uppsagda personerna som har svårt att få ett nytt arbete. Det rör sig framförallt om äldre, personer med ohälsa eller funktionsnedsättningar och personer med otillräcklig kompetens. Dessutom finns det stora grupper unga och personer med utländsk bakgrund som har svårt att komma in överhuvudtaget på arbetsmarknaden. Samtidigt ökar efterfrågan på kvalificerad personal till både stora och små företag inom industrin och tjänstesektorn, vilka upplever en svår matchningsproblematik när många söker jobben men inte har rätt kompetens.

Svensk arbetsmarknad kommer således de närmaste åren att fortsätta uppvisa både en brist på arbetskraft inom vissa områden och en allt för hög långtidsarbetslöshet. I praktiken är

det dock snarare en brist på kompetens eller rehabilitering än brist på arbetskraft, vilket bör åtgärdas. Ett väl fungerande utbildningssystem som skapar rimliga förutsättningar för kompetensutveckling under hela yrkeslivet är av allra största vikt för att värna sysselsättningen på lång sikt. Det ska finnas möjligheter till utbildning som leder till att arbetslösa får goda förutsättningar att erhålla ett arbete, eller att den som riskerar att förlora sitt arbete, får kompetensutveckling som gör att arbetet kan behållas eller återfås. Ett fortsatt arbete med att förbättra insatserna för arbetsträning och andra mer medicinska former av rehabilitering är också viktigt.

Personliga och sociala problem blir ofta följderna vid långvarig ofrivillig arbetslöshet eftersom alla människor behöver känna sig efterfrågade och behövda. Ett arbete är för de flesta av största vikt för en god livskvalitet. Den ekonomiska politiken ska skapa förutsättningar för ekonomisk utveckling och ett dynamiskt näringsliv.

Med fler sysselsatta kan fler försörja sig själva och därmed få mer makt över sina liv. Med fler sysselsatta skapas också resurser för att förstärka samhällsekonomin och därmed värna välfärdssystemen så att de som bäst behöver samhällets stöd också kan få detta. Därför är tillkomsten av nya jobb den i särklass viktigaste fördelningspolitiska frågan. En del i detta är att även se eget företagande som en naturlig väg till arbete både för sig själv och för andra.

Ansvar för arbete och välfärd hos samhällets aktörer – den enskilde medborgaren, offentliga institutioner, näringsliv och ideella sektorn, är ibland diffust. Det är svårt för den enskilde att skapa sig en bild av de arbetstillfällen, ersättningar, program och insatser som finns, och vilka myndigheter som har hand om vad. Tydlighet, hanterbarhet och kunskap är tre delar som måste utvecklas hos ansvariga instanser.

Särskilda insatser kan behövas för att vidga arbetsmarknaden för vissa grupper. De olika formerna av subventionerade anställningsformer behöver därför ses över så att de fyller sitt syfte. Det är också nödvändigt, att samhället ser på människors förmåga och möjlighet till lön och ersättningar på ett nytt sätt. En av fördelarna med jobbskatteavdraget är att det stimulerar även begränsade arbetsinsatser, eftersom alla arbetsinkomster ger rätt till jobbskatteavdrag.

Likvärdiga arbetsuppgifter måste bedömas rättvist i lönesättning. Det är alltså inte människorna i sig som ska bedömas, utan arbetsuppgiftens art och utförande. Att kunna gå från bidrag till egen försörjning, med tryggheten att ha rätt till ersättningar inom socialförsäkringssystemet som alla andra, ger den enskilde en känsla av att kunna påverka sin ekonomi och sin tillvaro.

1 Ersättningar och villkor vid arbetslöshet

Eftersom flera stora reformer genomförts de senaste åren som föranlett förändringar i lagstiftningen, finns behov av att se över möjligheterna att kunna gå mellan sjukförsäkringssystemet och arbetsmarknadsåtgärder utan att tappa sin försörjning. Människor måste kunna gå mellan olika åtgärder och arbeten, ersättningar och löner, utan alltför stor administration varken för den enskilde eller för ansvarig myndighet.

Reformeringen av sjukförsäkringen 2006 och Etableringsreformen 2010 har förändrat Försäkringskassans och Arbetsförmedlingens uppdrag och arbetssätt, vilket kräver större samverkan. Samtidigt har Migrationsverkets och kommunernas ansvarsområden också förändrats genom reformerna, så nya sätt att arbeta krävs även där. Syftet med reformerna är att så långt möjligt ta till vara människors arbetsförmåga och därigenom minska utanförskapet från arbetsmarknaden och förbättra integrationen. Dessa förändringar behöver löpande följas upp för att säkerställa att samarbetet och ansvarsfördelningen fungerar på ett tillfredsställande sätt. Ett led i detta arbete är den departementspromemoria om vissa förbättringar i sjukförsäkringen som remitterades under våren 2011.

Den stora *Socialförsäkringsutredningen* startade sitt arbete hösten 2010 och ska presentera resultatet 2013. Det är en bred parlamentarisk utredning, som stärker förutsättningarna att hitta långsiktigt hållbara lösningar för hela socialförsäkringssystemet.¹

Långtidsutredningen som presenterades i februari 2011 har fokuserat på arbetsmarknadens funktionssätt. Den övergripande bedömningen är att den svenska arbetsmarknaden i många avseenden fungerar väl men att det också finns ett antal uppenbara brister. Utredningen presenterar ett stort antal förslag till reformer. Bland annat föreslås att alla som varit arbetslösa i minst tre månader ska få rätt till en arbetslöshetsersättning som är högre än dagens försörjningsstöd (socialbidrag) om de deltar i ett garantiprogram. Ansvaret för arbetsmarknadspolitikerna kan då samlas hos Arbetsförmedlingen.²

Långtidsutredningen föreslår också att Arbetsförmedlingens arbete med de svaga grupperna på arbetsmarknaden måste förbättras. Det tar i dagsläget alldeles för lång tid för arbetsökande med sämre meriter att få hjälp. Förmedlingen bör också arbeta mer aktivt gentemot arbetsgivare för att hjälpa dessa grupper, som sällan har de nätverk eller kontakter som behövs för att komma ifråga för att få prova på en anställning eller praktik.³

Efter förändringarna i sjukförsäkringen, vilken nu har en maximal tid på 2,5 år, har Arbetsförmedlingen tagit över ansvaret för att undersöka möjligheten för personen att återgå till arbetslivet, genom s.k. arbetslivsintroduktion, ALI.

Det finns de som varken har sjukpenninggrundande inkomst (SGI) eller a-kassa, och regeringen har i april 2011 föreslagit att en särskild ersättning (sjukpenning i särskilda fall) införs för att dessa ska slippa söka försörjningsstöd. Utöver denna nya ersättning, ska man vid övergång till Arbetsförmedlingen också kunna erhålla ett bostadsstöd som tar hänsyn till försörjningsbördan.

¹ Kommittédirektiv 2010:48, *Hållbara försäkringar vid sjukdom och arbetslöshet*, Socialdepartementet, 2010.

² SOU 2011:11, *Långtidsutredningen 2011*, 2011.

³ SOU 2011:11.

1.1 Arbetslösa med försörjningsstöd

I dag lägger kommunerna stora resurser på arbetsmarknadspolitiska åtgärder riktade till mottagare av försörjningsstöd, något som är en verksamhet som varken dokumenteras, utvärderas eller följs upp systematiskt av alla kommuner. En rapport från Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) visar att det år 2007 var 33 procent av biståndstagarna i åldern 18-64 år, som var arbetslösa utan någon ersättning från a-kassan, aktivitetsstöd eller liknande⁴. Motsvarande siffra 1998 var 43 procent.⁵

En kartläggning som genomfördes 2003 visar att den mest utsatta gruppen av biståndstagare (mottagare av kommunalt försörjningsstöd) är de som är arbetslösa och som också drabbas av sjukdom⁶. De saknar ofta nödvändigt stöd omkring sig, inte minst ekonomiskt. Så många som 35 000 hushåll omfattades då, vilket kan jämföras med de ca 2 500 personer i Jobb- och utvecklingsgarantins fas 3, som f.n. erhåller försörjningsstöd.

Det finns anledning att se över de offentliga insatserna och ersättningarna för de arbetslösa som helt eller delvis erhåller försörjningsstöd. Denna grupp har på grund av försörjningsstödet svaga ekonomiska drivkrafter att ta sig in på arbetsmarknaden, eller att ta tillfälliga arbeten. Förslagen i 2011 års långtidsutredning har fördelar i flera avseenden och därför värda att överväga. Det arbete som alliansregeringen inlett för att bekämpa utanförskapet från arbetsmarknaden bör fortsätta genom att även denna grupp arbetslösa uppmärksammas och ges förstärkta insatser för att komma i arbete.

1.2 Problem med villkoren för a-kassa

Inkomstrelaterad arbetslöshetsersättning baseras på tidigare inkomst och förutsätter att den arbetslöse varit medlem i en a-kassa sedan minst 12 månader (*medlemsvillkor*). Den arbetslöse måste också uppfylla *grundvillkoren*, som kort handlar om att vara anmäld som arbetssökande vid Arbetsförmedlingen och stå till arbetsmarknadens förfogande, samt ett *arbetsvillkor*, som i första hand innebär att under den senaste tolv månadersperioden ha arbetat minst sex månader och minst 80 timmar per månad.

Den administrativa hanteringen av arbetslöshetsersättningen med kontakter mellan flera myndigheter och a-kassan, fördröjer ibland utbetalningen orimligt länge för vissa mottagare, vilket kan skapa långsiktiga ekonomiska problem. En ekonomisk kompensation borde införas för dem som fått vänta oacceptabelt lång tid på sin ersättning.

Sammansättningen av de grupper som är arbetslösa (till exempel många unga och utrikesfödda) och som inte uppfyller de grundläggande villkoren för ersättning, spelar roll. I början av konjunkturuppgångar är det grupper med starkare ställning som kommer först ut i arbete.

Enligt IF Metall (februari 2011) är det endast 15 000 av deras 38 000 arbetslösa medlemmar, som uppstår ersättning från a-kassan. Övriga uppges vara utförsäkrade eller uppfyller inte arbetsvillkoret.

Det är många som vid arbetslöshet inte får 80 procent av sin tidigare lön i ersättning från a-kassan. Enligt en rapport från SO, Arbetslöshetskassornas samorganisation, är det till följd av ersättningstaket i försäkringen endast ca 30 procent av de öppet arbetslösa som i praktiken erhåller åttio procent av sin tidigare inkomst i ersättning⁷. Övriga får alltså maxbeloppet

⁴ Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), *Kommunerna och arbetsmarknadspolitiken*, 2011.

⁵ Senare siffror än för 2007 finns inte tillgängliga, då det från 2008 inte redovisas i den officiella statistiken.

⁶ SKL, *Rehabilitering eller utanförskap? – Om sjuka, nollplacerade med ekonomiskt bistånd*, 2004.

⁷ SO, *Lägesbeskrivning av arbetslöshetsförsäkringen våren 2011*, 2011.

på knappt 15 000 kronor per månad, vilket innebär en lägre ersättningsnivå än 80 procent i förhållande till den tidigare inkomsten. Den genomsnittliga ersättningsgraden vid arbetslöshet, när hänsyn tas till skatter och andra effekter för hushållen, beräknas i 2011 års ekonomiska vårproposition uppgå till 71 procent. I detta ingår inte eventuella kollektivavtalade försäkringar.

Ersättningstaket för övriga inkomstrelaterade försäkringar inom socialförsäkringssystemet är inflationsskyddat, vilket också arbetslöshetsförsäkringen borde vara genom att taket höjs med hjälp av den årliga förändringen av prisbasbeloppet.

1.3 Sjukdom och arbetslöshet

Att vara sjuk och arbetslös idag är ingen enkel kombination. Beräkningsgrunderna för ersättningen inom sjukförsäkringen ligger på sju dagar i veckan, medan ersättningen inom arbetslöshetsförsäkringen ligger på fem dagar per vecka. Likaså att avtrappningsnivåerna för respektive ersättning procentuellt sett är olika.

Vi vet att det finns falluckor i socialförsäkringssystemet där personer hamnat mellan de olika reglerna och inte erhållit ersättning från något håll. För dem som uppfyller kraven inom sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna, så ska de ge incitament för att människor snabbt ska kunna komma tillbaka till ett liv med möjlighet att påverka sin egen försörjning.

Ett tydligare och mer sammanhängande socialförsäkringssystem måste skapas som gör det möjligt för människor att gå mellan ersättningar i arbetslöshets- och sjukförsäkringarna utan att tappa försörjningen, eller behöva få försörjningsstöd vid sjukdom eller arbetslöshet.

Vi anser

- att alla som är arbetslösa och uppfyller grundvilkoren för arbetssökande, ska ingå i en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring och få sin ersättning därifrån. Därmed ska ingen som ingår i en arbetsmarknadsåtgärd, oavsett om det är Arbetsförmedlingen eller kommunen som är anordnare, därutöver behöva ha försörjningsstöd från kommunen. För att erhålla inkomstrelaterad ersättning ska fortsättningsvis ett arbetsvillkor vara uppfyllt.
- att det finns skäl att överväga den högre grundnivån på 320 kr per dag för deltagande i program som 2011 års långtidsutredning föreslår även för dem som inte uppfyller ett arbetsvillkor. Därmed tydliggörs Arbetsförmedlingens ansvar för såväl ersättning, åtgärder som sanktioner för denna grupp arbetslösa. Samtidigt tydliggörs kommunernas ansvar så att socialtjänsten kan fokusera på de grupper som har sociala problem.
- att en ekonomisk kompensation ska införas för dem som väntat oacceptabelt lång tid på sin ersättning från a-kassan.
- att taket för dagpenningen i a-kassan behöver räknas upp årligen, med prisbasbeloppet.
- att möjligheten ska ses över att införa en likadan beräkningsgrund för tidsperioder, nivåer och rätten till ersättning, oavsett sjukdom eller arbetslöshet.

2 En reformerad jobb- och utvecklingsgaranti

Jobb- och utvecklingsgarantin (JUG) infördes i juli 2007 och syftar till att hjälpa personer som har varit arbetslösa länge tillbaka in på arbetsmarknaden. Det är i dag Arbetsförmedlingens största programinsats och det är därmed viktigt att följa upp och utvärdera programmet. Jobb- och utvecklingsgarantin fungerar som ett ramprogram i tre faser där den arbetslöse erbjuds en rad olika insatser som är anpassade efter den enskildes behov.

Det övergripande målet med jobb- och utvecklingsgarantin är att individen så snart som möjligt ska skrivas ut ur programmet för att återinträda på arbetsmarknaden. Resultaten visar dock att det finns en betydande variation i möjligheten att skrivas ut ur den. En högst sannolik förklaring till detta är de förändringar i deltagarsammansättning som sker under programtiden – de deltagare som står närmast arbetsmarknaden lämnar programmet relativt snart efter inskrivningen.

2.1 Utmaningar för jobb- och utvecklingsgarantin

- Personer med funktionsnedsättning och personer i åldern 50-59 år har genomgående relativt låg sannolikhet att lämna programmet.
- 60 procent av deltagarna kvarstår i programmet efter 150 ersättningsdagar och vid ersättningsdag 450 är motsvarande andel 30 procent.
- Av dem som lämnat jobb- och utvecklingsgarantin befinner sig omkring 60 procent i arbete (med eller utan stöd) en månad efter utskrivningen. Sex månader efter utskrivningen har närmare 20 procent återinskrivits i programmet.
- Även här finns stora skillnader mellan olika grupper. Bland de äldre deltagarna är pensionering en vanlig orsak till utskrivning ur programmet medan de yngre i mycket större omfattning skrivs ut för att påbörja en reguljär utbildning.

En individ som träder in i jobb- och utvecklingsgarantin ska inledningsvis få ta del av framför allt coachande insatser (fas 1). Den sökande får då exempelvis hjälp med att utveckla sitt cv, träna på intervjusituationer samt sätta upp kort- och långsiktiga mål för sitt arbetssökande. Om individen efter dessa insatser inte har fått ett jobb går han eller hon över till fas 2 och erbjuds dessutom olika typer av arbetsplatsförlagda aktiviteter.

Övergången mellan fas 1 och fas 2 är satt till senast 150 ersättningsdagar efter inträde i programmet. När övergången sker i praktiken har dock varierat mycket. Detta beror delvis på att aktiviteterna ska anpassas efter det individuella behovet. En annan anledning är att det funnits problem med att ordna arbetsplatsförlagda aktiviteter till alla deltagare. Detta har gjort att det finns exempel på coachande insatser även efter ersättningsdag 150. Sammanfattningsvis är tidsgränsen mellan fas 1 och fas 2 i praktiken mycket otydlig.

2.1.1 Jobb- och utvecklingsgarantins tredje fas

Övergången till fas 3 i jobb- och utvecklingsgarantin är däremot strikt reglerad i förordningen. Det framgår tydligt att fas 3 inträder efter 450 ersättningsdagar i programmet. I fas 3 ska individen erbjudas sysselsättning hos en anordnare, som för detta tar emot en dagsättning på 225 kr. Detta innebär att personen får en placering på en arbetsplats som motsvarar hela dennes arbetsutbud, vilket betyder en förhöjning av aktivitetsnivån jämfört med fas 1 och fas 2. Beslutet om sysselsättning hos anordnare fattas för två år i taget. Har per-

sonen efter två år inte hittat ett arbete kan ett nytt tvåårigt beslut fattas om sysselsättning hos anordnare. Det finns ingen tidsbegränsning för hur länge någon kan befinna sig i fas 3. Programmet löper fram till dess att den inskrivne påbörjar en anställning eller blir avförd från Arbetsförmedlingen av annan anledning.⁸

Kritik finns när det gäller den tredje fasen i jobb- och utvecklingsgarantin. Dels handlar kritiken om att anordnare som tar emot deltagare inte tillräckligt väl har planerat och beskrivit vad deras arbetsuppgifter ska vara, och att de har därför inte har tillräckligt att göra under dagarna. Dels handlar kritiken om att vissa anordnare tar emot deltagare och låter dem arbeta som ordinär arbetskraft istället för att anställa dem.

Vi har ifrågasatt att dagersättningen inte innehåller tydligare krav på handledarutbildning, och avsatt tid för en handledare hos anordnaren. Likaså att de deltagare som är i störst behov av insatser, inte får vare sig utbildning eller coachning i fas 3.

Vi välkomnar därför den översyn av jobb- och utvecklingsgarantin som regeringen initierat och som nu pågår, inklusive frågan om användningen och konstruktionen av anordnarbidraget. Det är också bra att även personer som deltar i fas 3 kan erbjudas utbildningsinsatser om det kan antas leda till jobb.

Ersättningen – kallat *aktivitetsstöd* - har också diskuterats. Den lägsta ersättningen inom garantin ligger på 223 kr per dag (2011), fem dagar per vecka, för dem som inte har rätt till a-kassa. För dem som har rätt till a-kassa varierar dagersättningen från 320 kr till 680 kr. Ca tio procent av deltagarna (ca 2 500 personer) i fas 3 har försörjningsstöd.⁹

Inom *etableringsreformen* för nyanlända, kan deltagaren vid sidan av etableringsinsatserna tjäna upp till 8 000 kr/månaden utan att ersättningen dras ned med motsvarande belopp. Personer med försörjningsstöd eller aktivitetsstöd kan inte göra det, vilket bör ändras. Anordnare eller arbetsgivare som vill ge en ekonomisk uppmuntran eller en ersättning för extrajobb, måste få göra det utan att deltagarens ersättning minskas.

2.1.2 Jobbcoachning

Det har ifrågasatts om jobbcoachning är rätt åtgärd under en lågkonjunktur när många blivit uppsagda och efterfrågan på arbetskraft är förhållandevis låg. Men jobbcoachning ska ses i sitt sammanhang som en åtgärd av flera. Samtidigt måste rimliga krav ställas på vilket resultat som kan åstadkommas genom den specifika åtgärden

Det saknas en entydig definition av begreppet jobbcoachning, vilket gör att det kan innehålla många olikheter. I princip kan vem som helst, kalla vad som helst för jobbcoachning. I och med det har även den seriösa jobbcoachningen fått en del orättfärdig kritik.

De största jobbcoachningssystemen på svensk arbetsmarknad är Trygghetsrådet, TRR, Kollektivavtalsstiftelsen Trygghetsfonden TSL och Arbetsförmedlingen. I Arbetsförmedlingens jobbcoachning kan en deltagare få stöd maximalt i 6 månader och i TSL-systemet kan en deltagare få omställningsstöd med bland annat jobbcoach maximalt i 12 månader.¹⁰

Många långtidsarbetslösa har dock inte haft en tjänst där arbetsgivare och fackliga organisationer slutit ett kollektivavtal om omställningsförsäkring, vilket gör att de går miste om den extra hjälp som omställningsstödet innebär. Även i detta perspektiv är den jobbcoachning som Arbetsförmedlingen i olika skeden kan erbjuda av stor vikt.

⁸ Arbetsförmedlingen, *Jobb- och utvecklingsgarantin. En studie av sannolikheten att få jobb under programtiden*, 2011.

⁹ Socialbidragsnormen ligger idag på 2 830 kr för ensamstående och 5 120 kr för sammanboende. Därtill kan bostadsstöd erhållas.

¹⁰ Trygghetsfonden TSL, *TSL-systemet och jobbcoachning i lågkonjunktur*, rapport, 2010.

2.1.3 Ersättningar kontra insatser

Aktivitetsersättning, aktivitetsstöd, utvecklingsersättning – de ekonomiska stöden vid arbetslöshet har olika namn beroende på vilken typ av åtgärd som deltagaren befinner sig i. Eftersom det finns en stor bredd på Arbetsförmedlingens insatser, kan det vara svårt både för deltagaren, handläggaren på förmedlingen eller företag och offentliga verksamheter som vill ta emot praktikanter eller anställa, att veta vilka insatser som är bäst för parterna ifråga.

Det finns olika sätt att stödja anställningar, praktikplatser, lärlingsplatser etc. med antingen en subvention av arbetsgivaravgifterna eller riktat ekonomiskt stöd till arbetsgivarna. Vi tror att det behövs en tydlig handledare hos arbetsgivaren, och att stödet ska användas till att avsätta tid för handledning. Till att ge förståelse för arbetsuppgifternas syfte och mål, och hur de ska utföras, genom en konkret handlingsplan och dokumentation av måluppfyllelsen.

Ersättningen till anordnare av sysselsättning till deltagare i fas 3 (anordnarbidraget) ger svaga incitament för anordnaren att hjälpa deltagaren att komma vidare till ett lönearbete. Även om det inte är fråga om samma sorts uppdrag, kan situationen jämföras med etableringsreformen, där etableringslotsarna erhåller en viss del av sin ersättning först när deltagaren fått ett arbete.

Lapptäcket av arbetsmarknadsåtgärder och program, stöd och ersättningar, i kombination med nya lagar och regler för sjukförsäkringen och etableringsreformen, måste göras tydligare och hanterbara för medborgarna. Det behövs ett återupprättande av förtroendet för socialförsäkringssystemet.

Vi anser

- att det måste finnas möjlighet för Arbetsförmedlingens handläggare att genom individuella bedömningar, använda coachning, arbetsmarknadsutbildning eller andra insatser för att bättra på chanserna på den reguljära arbetsmarknaden för deltagare i fas 3.
- att även de två första faserna i JUG behöver utvärderas i syfte att förbättra dem och därmed undvika att allt för många hamnar i fas 3.
- att de i fas 3 som har den lägsta ersättningen inom aktivitetsstödet på 223 kronor per dag, bör omfattas av vår föreslagna grundnivå på 320 kr per dag för deltagare i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Detta ska gälla i ett övergångsskede till dess att en obligatorisk och allmän arbetslöshetsförsäkring införts och därmed ett medlemskap i a-kassa.
- att ekonomisk subvention av anställningar, praktik eller lärlingsprogram för arbetsgivare ska innehålla en obligatorisk handledarutbildning och tid avsatt för en person att vara handledare för deltagaren, liksom ekonomiska incitament för att deltagaren ska komma vidare på arbetsmarknaden.
- att anordnare eller arbetsgivare som vill ge deltagaren möjlighet till tillfälliga extraförtjänster, måste få göra det utan att deltagarens dag ersättning minskas.

3 En rehabiliterande och tillåtande arbetsmarknad

Stat och kommun bör föregå med gott exempel då det gäller att anställa människor med någon form av arbetshinder som till exempel funktionsnedsättning, språksvårigheter till följd av utländsk bakgrund, sociala skäl eller personer som är i behov av rehabilitering.

Samhället behöver en medvetenhet kring möjligheterna att ta tillvara människors förmåga, trots arbetshinder i varierande grad. En fungerande samverkan är minst lika viktig, mellan Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, kommunen med de sociala välfärdstjänsterna och landstinget/regionen med vårdinsatser; att myndigheterna samlas kring individen istället för att han eller hon får söka sig till olika instanser. Sveriges kommuner och landsting (SKL), menar att minst 250 000 personer behöver individanpassad hjälp för att komma vidare till bättre hälsa och arbete, och där spelar *samordningsförbunden* med ovan angivna aktörer, en viktig roll.

Långtidsutredningen 2011 påtalar problemen med de kommunala arbetsmarknadsåtgärderna: att de inte är tydligt målsatta och ser olika ut över landet, vilket gör det svårt att jämföra och mäta utfallet av dem. Det talar för att Arbetsförmedlingen borde ta över ansvaret för alla arbetsmarknadsinsatser. Samtidigt finns ofta sociala eller socialmedicinska behov som gör att kommunen också har ansvar för individen.

Vi anser att det behöver tas krafttag för att komma till rätta med de svårigheter som många människor upplever i kontakten med olika myndigheter. En större individuell bedömning och flexibilitet behövs för att möta det behov av egenförsörjning som de flesta människor har, även om arbetsförmågan är begränsad.

3.1 Den norska modellen

Behovet av samverkan mellan Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan har åtgärdats i Norge. Sedan år 2006 har man samlat dessa funktioner genom en ny arbets- och välfärdsförvaltning, *NAV*. Det finns 19 NAV-fylkeskontor och 465 gemensamma NAV-kontor för stat och kommun. Det finns ett minimikrav på att ekonomiskt bistånd inom socialtjänsten ska ingå i arbetet, men kommunen kan välja att föra in fler delar av socialtjänsten.

Viktiga utgångspunkter för den norska NAV-reformen var i första hand att få fler människor i arbete och undvika att människor hänvisas fram och tillbaka mellan olika myndigheter. Därtill ett snabbare och effektivare bemötande av personerna och minskad risk att bli ”inlåst” i arbetslöshet eller sjukskrivning. Reformen infördes således i första hand inte av finansiella skäl, utan motiverades med hänsyn till personerna och den långsiktiga samhälls-ekonomi.

Översatt till Sverige, finns idag lokala servicekontor där flera myndigheter samverkar. Detta förfarande kan utvecklas och bättre fokusera på samordning av insatser för försörjning och sysselsättning.

3.2 Rehabiliteringsprocessen

Vid rehabilitering har betydelsen av arbetskamrater och det sociala sammanhanget inte bara varit bortglömt i handlingsplanerna för arbetsgivarna, det har hittills också varit en förbi-

sedd aspekt i forskningen. Kollegerna finns där som stöd och bollplank, de pusslar med scheman och tar över vissa arbetsuppgifter, ofta utan att det är synligt för arbetsledningen.

Arbetsgivaren ser ofta processen som färdig när personen kommit tillbaka till jobbet, men den går i själva verket in i nästa fas, där arbetskamraterna indirekt kan sägas ta över rehabiliteringen och bidrar till att verksamheten fungerar. Det är viktigt att planera, inte bara för den sjukskrivne utan att se till hela arbetsgruppen, eftersom alla blir påverkade.¹¹

Regeringens förslag till förändringar i sjukförsäkringen (april 2011), talar bland annat om ett utökat stöd i form av arbetslivsinriktad rehabilitering från Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan redan under den tid man fortfarande är sjukskriven. Detta antas bidra till mindre risk att människor faller mellan stolarna, eller att stödet kommer för sent, och pågår för kort tid. Likaså betonas vikten av att den som har en tydlig men begränsad arbetsförmåga måste kunna få göra en insats. Arbetsförmedlingen föreslås få ytterligare medel motsvarande 3 000 platser för att jobba med detta.

Erfarenheterna efter ett projekt med s.k. *förrehabilitering* som bedrivits i samarbete mellan ett antal folkhögskolor, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, bör studeras närmare.¹² Mycket talar för att det kan behövas ytterligare ett steg i rehabiliteringskedjan för den lilla grupp av mycket sköra personer som inte är starka nog att genomgå den arbetslivsinriktade rehabiliteringen via Arbetsförmedlingen. Folkhögskolorna, med sin särskilda pedagogik och omvittnat goda hand med utsatta människor, skulle kunna vara en av aktörerna som erbjuder förrehabilitering.

Betydelsen av att befinna sig i ett socialt sammanhang, där man blir sedd och får arbeta hundra procent av sin förmåga, är något man förstår i de sociala företagen (sociala arbetskooperativ).

3.2.1 Socialt företagande

Det finns många olika former och variationer av arbetsintegrerande sociala företag. Tillsammans med företrädare för företagen, rådgivare och andra myndigheter har Tillväxtverket tagit fram följande kriterier som definierar ett arbetsintegrerande socialt företag:

- Sociala företag driver näringsverksamhet med målsättning att integrera människor i samhälle och arbetsliv.
- De skapar delaktighet för medarbetarna.
- De återinvesterar sina vinster i den egna eller liknade verksamhet.
- De är fristående från offentlig sektor.

Att ha kontroll över sin arbetssituation och att bli efterfrågad för synpunkter och i beslutsituationer leder till *empowerment*¹³. Det är en viktig del i att själv ta ett aktivt ansvar och ha inflytande över sin utvecklings- eller rehabiliteringsprocess.

Handledare och verksamhetsledare ska stödja deltagarna att utveckla sin kompetens och hitta rätt arbetsuppgifter och successivt ta eget ansvar.

¹¹ Tjulin, Åsa, *Workplace Social Relations in the Return-to-Work process*, doktorsavhandling, Linköpings universitet, 2010.

¹² Karlsson, Therese & Petersson, Jilliane, *Förrehabilitering på folkhögskolor för långtidsjukskrivna*, kandidatuppsats i HRM/HRD, Linköpings universitet, 2010.

¹³ Ordet **egenmakt** motsvaras av det engelska ordet *empowerment* och syftar till att en individ i en organisation, stat eller annan grupp skall känna att denne har makt över sin egen situation, sina arbetsuppgifter, sin närmiljö, etc.

Att få arbeta de timmar man har förmåga till, och att det räknas som 100 procent av ens förmåga, är en viktig anledning till många av de sociala företagens goda resultat.

Det finns ännu inte något regelverk fastslaget i en förordning eller liknande dokument för det sociala företagandet. Regeringen fattade dock beslut om en handlingsplan för arbetsintegrerande sociala företag 2010. Tanken är att få bättre samordning mellan ansvariga myndigheter, såsom Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Tillväxtverket och Socialstyrelsen. Tillsammans med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och de Sociala Arbetskooperativens Intresseorganisation (SKOOP) har de ställt samman information på webben, om vad sociala företag är, vad de gör och vilka de riktar sig till.¹⁴

Förutsättningarna att få fler personer i arbete kan förbättras om fler ansvariga tjänstemän och politiker på såväl statlig som regional och lokal nivå ökar sin kunskap om vilka olika typer av sociala företag som förekommer, samt förstår vikten av att kunna kombinera sociala behov med affärsmässighet. Många mindre orter saknar såväl Arbetsförmedlingen eller Försäkringskassan, vilket gör att behoven av samordningsansvar blir än större.

3.2.2 Grupper med särskilda sociala hinder på arbetsmarknaden

Det finns vissa grupper med en särskild social problematik att få ett arbete på den ordinarie arbetsmarknaden. Det sociala företagandet innebär en av få lösningar på problemen för dessa människor – inte minst som en rehabiliterande period för återanpassning i samhället efter långa vistelser i fängelse, tvångsvård för missbruk, psykiatrisk tvångsvård eller inom den rättspsykiatriska vården.

När det gäller att få arbetsgivare att bli mer benägna att anställa personer med arbetshinder, ligger fokus ofta på ekonomisk ersättning. Vi är inte övertygade om att det alltid är det som gör mest nytta. En kontaktperson från Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Frivården, eller med annan tillhörighet, som ”håller” i arbetstagaren och som arbetsgivaren kan vända sig till om det skulle uppstå någon form av problem, tror vi skulle ha större effekt än enbart ekonomisk ersättning.

Arbetsgivare, speciellt i små företag och verksamheter, vill inte ha ”besvär” med en arbetstagare med vissa problem även om man är medveten om vilka arbetshinder som finns vid anställningen eller praktiken. Man vill se att arbetstagaren tillför en värdefull insats, men har inte råd att stå för alltför många förändringar i arbetsmiljön eller avsätta mer timmar än nödvändigt för introduktion eller uppföljning.

Handledarutbildning för någon utsedd på arbetsplatsen, borde vara en självklarhet för att kunna ge tillräckligt stöd för arbetstagaren, men även för att bemöta frågor och synpunkter från omgivningen.

Det är sällan oproblematiskt att ta ett socialt ansvar för personer med en bakgrund inom missbruk eller kriminalitet. Det finns ofta en rädsla för personens sociala sammanhang, eventuell medicinering eller risk för återfall. Ökad kunskap ger bättre förutsättningar såväl för arbetstagaren själv som för arbetskamrater och andra som personen får kontakt med via sitt arbete.

Vid vistelse på institution, finns möjligheten till en stödperson. När den intagne efter färdig behandling eller avklarad straff flyttas över till kommunens ansvar, kallas det ofta kontaktperson istället. I vissa fall kan det godkännas att det är samma person, vilket är bra då kunskap om tidigare förhållande kan vara bra för båda parter.

¹⁴ Tillväxtverket, *Sociala företag behövs*, 2009.

Om individen ska anpassas till samhället ”utanför” och ska få arbetsträning, krävs en fortsatt kontakt med stödpersonen, istället för att det som idag, finns en alltför snäv tidsgräns för hur länge den kontakten kan fortgå. För en eventuell arbetsgivare kan det vara avgörande att också ha möjlighet till stöd för praktikanten och att kunna ställa frågor och få svar på ett enkelt sätt.

Vi anser

- att samarbetet mellan Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och kommunerna bör stärkas på regional nivå, där olika professioner kan vara samlade under ett tak för att hjälpa individen. De lokala servicekontoren är en bra utgångspunkt för en sådan utveckling.
- att genom att bättre individuella bedömningar görs, kan bättre matchning ske till de olika arbetsmarknadspolitiska programmen och åtgärderna. Hänsyn kan exempelvis tas till både den fysiska och psykosociala arbetsmiljön, till att kunna välja arbetstider på dygnet, etc.
- att ansvaret för att främja socialt företagande bör samordnas på nationell nivå. Det ligger idag under olika departement – Social-, Arbetsmarknads- och Näringsdepartementet.
- att kommunerna behöver få utökad kunskap om
 - vad de kan bidra med för att fler sociala företag ska startas och vad de kan bidra med i form av handledning och support för att fler arbetslösa med social problematik ska kunna få ett arbete inom dessa företag.
 - hur behovet ser ut av en större samsyn i hanteringen av ersättningar till deltagarna i det sociala företaget.
 - att stödet till de sociala företagen måste ges över längre tid – inte som ett tillfälligt projekt.
- att handledning och support ska ges till arbetsgivare som tar emot personer med arbets hinder, via kompetent personal/stödpersoner från respektive offentliga verksamhet som deltagaren/arbetstgaren kommer ifrån.

4 Personer med funktionsnedsättning

Svårigheter på arbetsmarknaden möter i särskilt hög grad personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Till valet 2010 gick Kristdemokraterna ut med kravet på 10 000 nya jobb inom offentlig sektor för personer med funktionsnedsättning, vilket är ett krav som kvarstår.¹⁵ Ungefär 10 procent av dem som får insatser enligt socialtjänstlagen, SoL eller Lagen om särskilt Stöd och Service, LSS har en förankring på arbetsmarknaden. Daglig verksamhet har för många blivit en ersättning för arbete, framför allt för unga med funktionsnedsättning¹⁶.

Under 2010 gick 977 medarbetare från Samhall till jobb hos andra arbetsgivare, vilket motsvarar 5,4 procent av totala antalet anställda med funktionsnedsättning. Statens mål för 2010 var 5 procent. För 2011 höjs nu målet till 6 procent. Det finns dock behov av förändringar i lagar och regler för att fler människor ska våga eller vilja arbeta efter sin förmåga och för att fler arbetsgivare ska anställa personer med nedsatt arbetsförmåga.

4.1 Särskilda insatser för personer med funktionsnedsättningar

Arbetsförmedlingens verktyg för att få ut fler människor på arbetsmarknaden med någon form av funktionsnedsättning, är i dagsläget ganska många (ett tiotal, mars 2011), varav särskilt kan nämnas:

- Arbetsförmedlingen ger ca 3 000 personer per år *SIUS-stöd* (Särskilt introduktions och uppföljningsstöd) Behovet är mångdubbelt större och ökar. SIUS-konsulenterna kan endast ge stöd i sex månader, vilket kan upplevas som för kort tid för att fungera på bästa sätt i arbetslivet.
- *Lönebidrag* är en framgångsrik metod sedan länge för att få arbetsgivare att anställa personer med arbetshinder. Målet med lönebidrag under max fyra år är att subventionen ska avta efterhand som den anställdes arbetsförmåga ökar. Tyvärr har många av de föreningar och organisationer som tidigare haft anställda med lönebidrag, fått minskade resurser de senaste åren, som medfört att färre fått anställning den vägen. Likaså det faktum att föreningar och mindre företag som inte har löner och andra anställningsförmåner i nivå med kollektivavtal, inte heller får ta emot personer, vilket är bekymmersamt då medel finns hos Arbetsförmedlingen för många fler platser med lönebidrag.
- *Samhall* är numera ett statligt ägt bolag med ca 20 000 medarbetare med funktionsnedsättning som annars hade varit arbetslösa eller haft sjukpension. Samhall har två inkomstkällor – försäljning av varor och tjänster, samt statens merkostnadsersättning för det arbetsmarknadspolitiska uppdraget.

Arbetsförmedlingens rapport över jobb- och utvecklingsgarantin visar att i fas 3, har två grupper särskilt svårt att lämna programmet. Den ena gruppen är personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, och personer i ålderskategorin 50-59 år.¹⁷ Vi ifrågasätter att så stor andel av den förstnämnda gruppen med funktionsnedsättning ska finnas i fas 3 och inte i något av alla de andra program och åtgärder som står till buds.

¹⁵ Kristdemokraterna, *10 000 nya jobb för dem med funktionshinder*, rapport, 2010.

¹⁶ Socialstyrelsen, *Lägesrapport 2011 – Hälso- och sjukvård och socialtjänst*, 2011.

¹⁷ Arbetsförmedlingen, 2011.

4.2 Även ett begränsat arbete måste löna sig

Det finns exempel på personer som arbetar 25 procent. Det är vad som rimligen kan begäras av dem och ligger helt i linje med intentionerna från Alliansregeringen – att få jobba efter sin förmåga. På grund av arbetsbrist eller att arbetsplatsen inte har lämpliga arbetsuppgifter har dessa personer blivit uppsagda. Eftersom de arbetar endast 10 timmar i veckan är de inte berättigade till arbetslöshetsersättning, enligt gällande regler eftersom de inte uppfyller arbetsvillkoret. De kan inte heller få någon ytterligare ersättning från Försäkringskassan eftersom arbetsförmågan är 25 procent, om inte förhandling skett kring behovet av en rehabiliteringsperiod eller överenskommelse på annat sätt. Detta medför att när de blir arbetslösa förlorar de även lönen från sin anställning. Naturligtvis borde detta vara reglerat så att ingen hamnar mellan stolarna.

4.2.1 Möjlighet att arbeta deltid

Deltidsbegränsningsregeln som infördes 2008, var en förändring för att komma tillrätta med att människor stämplade upp sin inkomst med a-kassa resterande tid. Det är en regel för den som har rätt till a-kassa, där man kan få ersättning så länge som man är deltidsarbetslös, men maximalt 75 av en period på 300 dagar. När de 75 dagarna tagit slut finns det två alternativ:

- Fortsätta att arbeta deltid *utan* arbetslöshetsersättning eller
- Sluta deltidsarbeta för att söka heltidsarbete och under tiden vara *helt* arbetslös

En strikt behovsprövning, som med försörjningsstödet, innebär också att nettolönen för att arbeta någon timme extra, blir noll eftersom stödet minskas i takt med ökad inkomst. Det innebär att det inte finns några ekonomiska incitament för att ta tillfälliga arbeten, deltidsarbeten eller att öka sin arbetstid om någon form av sysselsättning finns.

Det är därför välkommet att den parlamentariska socialförsäkringsutredningen har fått i uppdrag att se över deltidsregeln, särskilt med hänsyn till funktionsnedsattas situation på arbetsmarknaden.

Vårt synsätt är att alla arbetade timmar är värdefulla för individen och ger underlag till pension och andra förmåner inom socialförsäkringssystemet. Det är därför viktigt att de offentliga systemen är utformade så att det så långt möjligt lönar sig att ta även tillfälliga arbeten, eller att endast arbeta i liten utsträckning. I praktiken medför dock detta ofta svåra avvägningar, inte minst när det gäller kopplingarna till det yttersta skyddsnätet i form av försörjningsstöd.

Ett förslag som 2011 års långtidsutredning tar upp för att delvis komma till rätta med den hundraprocentiga marginaleffekt som finns i försörjningsstödet är att göra om detta stöd från dagens månatliga stöd till en dagberäknad ersättning. De dagar som en person med försörjningsstöd arbetar skulle försörjningsstödet bortfalla, men arbetsinkomsten behållas. Detta skulle göra det mer lönsamt att ta tillfälliga arbeten, eller att arbeta i liten utsträckning.

En variant av sociala företag där var och en arbetar 100 procent av sin förmåga, fungerar som ett slags bemanningsföretag eller som en platsbank. Arbetstagarna fungerar som resurser, som företagare kan anlita per dag eller timme för timme vid arbetstoppar. Det kan handla om mindre jobb eller just för en kortare tid än de som andra firmor tar sig an. Vinsten för företagen som anlitar dem är snabb tillgänglighet, och vinsten för den anställde är att ha sin lön och trygghet i det sociala företaget.

4.3 Daglig verksamhet – en rättighet enligt LSS

Den som omfattas av Lagen om stöd och service (LSS) tillhör lagens personkrets och kan söka de rättigheter som lagen ger, om man har behov av stöd och inte får stödet på något annat sätt. LSS personkrets delas in i tre grupper:

- personer med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd
- personer med betydande begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder, föranlett av yttre våld eller kroppslig sjukdom
- personer med andra stora och varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som ger betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och som har ett omfattande behov av stöd

De personer som återfinns i personkrets 3 och som idag saknar rätten att provas för daglig verksamhet enligt LSS bör få den rätten. Genom att ge denna grupp rätt att provas för daglig verksamhet får de möjligheten att bryta sin inaktivitet och träffa andra människor och, i vissa fall, ta ett första steg på vägen till ett lönearbete.

4.3.1 Magert utbud av aktiviteter i daglig verksamhet

Antalet personer med daglig verksamhet har ökat från 20 500 år 2000 till 25 800 år 2006. Kostnaden per person i daglig verksamhet sjönk under samma tid med tio procent. Mot denna bakgrund, och på grund av att Socialstyrelsen fått signaler om brister i kvaliteten från enskilda personer, från brukarorganisationer och från yrkesverksamma inom området, tog Socialstyrelsen 2008 initiativ till en kartläggning av daglig verksamhet enligt LSS.¹⁸

Bilden som framträder genom kartläggningen är att utbudet av aktiviteter inom den dagliga verksamheten är stort. Trots detta finns det svårigheter för kommunerna att i vissa fall finna verksamheter som passar varje enskild person. Speciellt för ungdomar som är berättigade till daglig verksamhet, är inte aktiviteterna eller arbetsuppgifterna anpassade till de nya krav som ställs.

Traditionellt har daglig verksamhet varit organiserad som gruppverksamhet i särskilda lokaler. Utvecklingen har gått mot mer flexibla former, t.ex. utflyttade grupper som finns på olika företag. Av dem som har beslut om daglig verksamhet har i dag cirka 15 procent detta i form av en individuell placering på en ordinarie arbetsplats. Variationen är dock stor mellan olika kommuner.

Socialstyrelsen kan konstatera att det övergripande målet med daglig verksamhet, att den enskilde på sikt ska kunna få möjlighet till lönearbete, inte uppfylls. Övergångar till ett sådant arbete är näst intill obefintliga. Den dagliga verksamheten riskerar att bidra till en inlåsnings effekt då andra aktörer inom arbetsmarknadspolitiken inte ser denna grupp som sin målgrupp. Samverkan mellan daglig verksamhet och andra arbetsmarknadspolitiska aktörer brister. Den måste utvecklas för att målet ska nås.¹⁹

4.3.2 Dålig ekonomi under hela livet

Socialstyrelsen undersökte 2010 levnadsförhållanden för vuxna personer med funktionsnedsättning som antingen har insatser enligt socialtjänstlagen, SoL, eller lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS. I undersökningsgruppen ingick 57 500 personer med bland annat psykisk funktionsnedsättning, utvecklingsstörning, autism eller rörelsehinder.

¹⁸ Socialstyrelsen, *Daglig verksamhet enligt LSS – en kartläggning*, 2008.

¹⁹ Socialstyrelsen, 2008.

Resultaten visade att funktionsnedsatta personer ofta bara har en liten summa kvar att leva på när skatten dragits av från lön och bidrag. I genomsnitt var den disponibla inkomsten för undersökningsgruppen drygt 100 000 kronor per år. Huvudsakligen beror de låga inkomsterna på att de flesta i gruppen har sin försörjning genom sjuk- och aktivitetsersättning samt ekonomiskt bistånd.

Den största orsaken till de dåliga ekonomiska förhållandena är bristande förankring på arbetsmarknaden. Bara 10 procent av gruppen har anknytning till arbetsmarknaden, jämfört med 80 procent av totalbefolkningen. En viktig förutsättning för att komma in på arbetsmarknaden är eftergymnasial utbildning, men en klar majoritet av undersökningsgruppen har endast gymnasial utbildning. Lägst utbildningsnivå har personer med SoL-insatser i åldersgruppen 20-29 år. Många av dessa har en psykisk funktionsnedsättning och endast hälften har genomgått gymnasieutbildning.²⁰

För de personer som gör ett arbete inom daglig verksamhet, utgår en *habiliteringsersättning* per dag (flitpeng), i 84 procent av landets kommuner. Den utgår ofta utifrån prisbasbeloppet, PBB vilket medför en mycket låg dagersättning. Personerna ifråga har ingen uttalad rätt till fortbildning, extrastöd för resor med kollektivtrafiken eller de extrakostnader som till exempel lunchen kan medföra.

I förarbetena till regeringens proposition till LSS från 1992, skrivs att ”det bör understrykas att daglig verksamhet inte skall uppfattas som en anställningsform. Det är inte frågan om ett avlönat arbete och syftet är heller inte att producera varor och tjänster. Däremot kan verksamheten med fördel utformas så att den bidrar till att öka personens förutsättningar att senare få en anställning i arbetslivet.”²¹

Texten från 1992 måste delvis ses som förlegad, när även människor med LSS deltar i sociala företag, som har till uppgift att producera varor och tjänster, liksom det faktum att många kommunala dagliga verksamheter åtar sig legouppdrag av olika slag för till exempel industrin.

I de sociala företagen återfinns ofta personer med rätt till daglig verksamhet. Det finns exempel på företag som erhåller den ersättning som personen har rätt till, och omvandlar den till lön för den anställde, med alla sociala avgifter som hör därtill.

Vi anser

- att en strävan ska vara att olika handikappersättningar för försörjningen i de sociala företagen, ska omformas till en skattepliktig och pensionsgrundande lön så länge personen kan utföra ett arbete.
- att alltför få personer med funktionsnedsättning når högre utbildning. Bättre information om utbildning, tillgänglig för alla, samt stöd för att genomföra utbildningen, måste ges till målgrupperna.
- att förebilder med arbetsgivare och anställda, ska lyftas fram och uppmärksammas av ansvariga myndigheter liksom inom det privata näringslivet och den ideella sektorn. Som exempel kan ICA-koncernen lyftas fram, som aktivt arbetar med förändrade attityder och att anställa funktionshindrade personer, och inte endast med sponsring.
- att offentliga arbetsgivare bör gå före och visa hur mångfald i praktiken kan utformas genom strategiska personalprogram. Ett etappmål som Kristdemokraterna antagit är att

²⁰ Socialstyrelsen, *Alltjämt olikt! Levnadsförhållanden för vissa personer med funktionsnedsättning*, 2010.

²¹ Proposition 1992/93:159 om stöd och service till vissa funktionshindrade, s. 90, 1992.

offentliga arbetsgivare ska nyanställa 10 000 personer med funktionsnedsättning under mandatperioden.

- att krav kan ställas på leverantörer av offentliga tjänster genom att i upphandlingar visa hur man arbetar med mångfald när det gäller personer med funktionsnedsättning (sociala skäl).
- att tiden för hjälp och stöd av SIUS-konsulenterna bör vara möjlig att efter individens behov, höjas från sex månader till 12 månader.
- att det finns skäl att se över lönebidraget. Framst uppmanar vi arbetsmarknadens parter att ta sitt ansvar för att personer med funktionsnedsättning släpps in på arbetsmarknaden. Även ersättningstaket bör ses över.
- att fler personer med nedsatt arbetsförmåga/funktionsnedsättning i första hand ska få del av någon av de anpassade arbetsmarknadsåtgärderna, i stället för ett långvarigt deltagande i jobb- och utvecklingsgarantins tredje fas.
- att arbetsmarknadens parter måste samverka för att skapa arbetsförhållanden och avtal som gör det möjligt för fler att dela på samma tjänst. Fler skulle kunna få arbete och verksamheten skulle inte behöva bli lika sårbar.
- att även de personer som är i LSS personkrets 3 ska ha rätt att pröva sin möjlighet till arbetsträning och daglig verksamhet.

5 Personer med utländsk bakgrund

År 2008 levde nära 1,3 miljon utrikesfödda personer i Sverige, vilket motsvarar 14 procent av befolkningen. Bland utomeuropeiska invandrare, framför allt de nyanlända, är det förhållandevis många som står utanför arbetsmarknaden.²²

Nyanlända invandrare är en av de grupper som har svårast att etablera sig på arbetsmarknaden och deras möjligheter är i hög grad beroende av det ekonomiska konjunkturläget vid ankomsten. De skillnader som finns mellan olika invandrargrupper har oftast att göra med hur stor andel som är nyanlända och inte med kulturella skillnader.²³

5.1 Tidiga åtgärder och bättre möjligheter till företagande

I januari 2010 fanns 41 938 utrikes födda i olika arbetsmarknadsåtgärder, vilket motsvarar 24 procent av alla deltagare. En av arbetsmarknadsåtgärderna som är direkt riktad till nyanlända, är *instegsjobben*.

Att åtgärder som ges i form av praktik, arbete, validering, etc. i början av en persons boende och liv i Sverige ger bäst resultat, även för språkinläringen, är väl dokumenterat. Introduktionen av nyanlända har under lång tid fungerat allt för dåligt, då endast 30 procent av de nyanlända har arbete efter tre år i Sverige. Mediantiden från uppehållstillstånd till arbete är åtta år!

Politiken har inte varit tillräckligt individuellt anpassad utan har i stället formats utifrån att alla som invandrar har haft behov av samma stöd. Vi har haft en svenskundervisning för invandrare som har hållit för låg kvalitet och som i många fall inte tagit hänsyn till människors olika förutsättningar och bakgrund. En uppföljning behöver ske av de personers språkkunskaper som varit en längre tid i Sverige, men ännu inte kommit ut i arbete. Personer med språksvårigheter bör kunna ges en förnyad möjlighet att delta i individanpassad SFI.

Nystartskontoren fortsätter och möjligheten med *nystartszoner* utreds. Syftet med nystartskontor är att den sökande ska kunna få kunskap och hjälp från myndigheter, kommun och rådgivningsaktörer för att bättre tillvarata företagsidéer och uppmuntra entreprenörskap. Vissa områden i Sverige kännetecknas av låg förvärvsgrad, stort beroende av försörjningsstöd och stort utanförskap. Möjligheten att pröva ett system med skattelättnader för företag i särskilt utsatta områden, så kallade nystartszoner, i Sverige ska utredas.

IFS – Internationella Företagarföreningen i Sverige, samarbetar med ALMI för att särskilt ge rådgivning till invandrare inför start av företag. Företagsrådgivarna (IFS) representerar en mångfald och kan ett stort antal språk, vilket kan vara en stor fördel i början av tiden i Sverige och med tanke på terminologin i kontakter med myndigheter.

Ett särskilt uppdrag har getts för rådgivning och mentorskap för att främja företagande bland utrikes födda, inklusive information om mikrolån. Många gånger krävs inte några högre summor för att starta företag, men eftersom bankerna i regel inte kan få någon säkerhet i dessa grupper, ges inte ens lån till små belopp.

²² Socialstyrelsen, *Social rapport*, 2010.

²³ Socialstyrelsen, *Social rapport*, 2010.

5.2 Etableringsreformen

Etableringsreformen som trädde i kraft den 1 december 2010, ger Arbetsförmedlingen ansvaret för samordning av insatser för nyanlända till Sverige. Den innebär ett viktigt perspektivskifte, där den nyanländes kunskap och erfarenheter tas tillvara, och där arbetslinje gäller.

En etableringsplan ska upprättas där arbetsförberedande insatser, svenska för invandrare (sfi) och samhällsinformation ingår, på hel- eller deltid. Den nyanlände kan också få hjälp av en *etableringslots* som till exempel kan hjälpa till med vägledning och kontakter med myndigheter och arbetsgivare.

Begreppet *prestationsförmåga* är nytt för arbetet med etableringsplanerna. Den enskildes förmåga att delta i olika aktiviteter ska utredas och vara på minst 25 procent av en heltid. Om prestationsförmågan bedöms vara lägre, har kommun och landsting/region ett särskilt ansvar. Etableringsperioden är på 24 månader, och ersättningen per dag är 308 kr vid deltagande i aktiviteter som ingår i etableringsplanen.

Etableringsersättningen ligger för de flesta i nivå med vad de annars hade kunnat få i försörjningsstöd. Nyanlända kan tjäna upp till 8000 kr/månad vid sidan av etableringsaktiviteter på heltid utan att etableringsersättningen sätts ned. Vid ogiltig frånvaro sätts ersättningen ned i motsvarande grad som frånvaron. Vid sjukfrånvaro är det en karensdag.

Eftersom sfi och samhällsorientering är obligatoriska delar i den individuella etableringsplan som Arbetsförmedlingen ska ta fram tillsammans med den nyanlände är det också viktigt att kommunerna medverkar i utformningen av etableringsplanerna. Kommunen har även ett fortsatt ansvar för introduktionen av de personer som inte omfattas av den nya lagen.

Vi anser

- att även de personer som bott i Sverige under ett antal år, men inte kommit ut på arbetsmarknaden på grund av till exempel språksvårigheter, behöver ges förnyad möjlighet till individanpassad sfi.
- att etableringsreformens olika delar löpande behöver följas upp för att säkerställa att de får avsedd effekt.
- att även de vuxna personer som kommer till Sverige och som inte går in i etableringsreformen, måste följas upp och ges möjlighet till SFI och annan samhällsintroduktion.
- att mikrolån till start eller utveckling av verksamheter, liksom till körkortsutbildning för bil, lastbil eller truck, behöver utvecklas och erbjudas av till ex ALMI.
- att akademiker såväl som analfabeter behöver SFI-undervisning på sina villkor.
- att både samordningen av och kvaliteten på valideringen av såväl akademiska kunskaper som arbetslivserfarenheter bör förbättras, så att rätt kompetensutveckling ges till yrkesutbildade lika väl som till akademiker, till exempel genom Yrkesvux, Yrkeshögskolan eller påbyggnadskurser vid högskolor och universitet.²⁴

²⁴ Värdefulla slutsatser kan dras genom att studera erfarenheter av *Open College Network* (OCN), en modell för validering och kvalitetssäkring av lärande och kompetenser som prövats med framgång i England sedan 1980-talet.

6 Ungdomar under 25 år

Det finns många unga vuxna (20–24 år) som ännu inte kommit in på arbetsmarknaden. Många av dem är heltidsstuderande, men en allt för stor grupp är arbetslösa.

En person som blir arbetslös och bidragsberoende i 20-årsåldern löper sex till sju gånger större risk att ha en dålig ekonomi även senare i livet, visar vissa undersökningar. Därför är det av största vikt att ungdomar så tidigt som möjligt efter avslutade studier kommer in på arbetsmarknaden.

6.1 Unga som förtidspensioneras

De s.k. förtidspensionärerna har blivit färre, förutom bland ungdomar, där resultaten är de motsatta. Aktivitetsersättning, som under 2010 gavs ut till drygt 26 500 personer mellan 19 och 29 år, betraktas ofta felaktigt som en sorts tidsbegränsad förtidspension, vilket är ett problem. Siffran över de ungdomar som får aktivitetsersättning har ökat för varje år. Om det beror på ökad diagnostisering eller större intag av elever inom gymnasiesärskolan, är ännu oklart.

Helt klart är dock att den här gruppen av ungdomar är vana med helt andra förutsättningar än tidigare generationer med psykiska eller fysiska funktionshinder. Man är van att kunna resa, delta i sporter och aktiviteter som de flesta andra i samma ålder. Att då inte få chansen att komma ifråga för ett jobb, är för många en stor besvikelse och ett oerhört hårt slag mot självbilden.

Regeringen gav i januari 2011 Yrkehögskolan och Myndigheten för Handikappolitisk samordning i uppdrag, att gå igenom hur man kan ta emot studerande med funktionsnedsättningar, och föreslå informationsinsatser till målgruppen och utbildningsanordnare. Det ska också inkludera personer som avslutat gymnasiesärskolan och som kan ha förutsättningar att klara vissa studier.

6.2 Gymnasiereformen Gy2011

Gymnasiereformen Gy2011 lyfter fram *entreprenörskap* som en uppgift för hela gymnasieskolan. Ung Företagsamhet, UF, har 30 års erfarenhet av att arbeta med entreprenörskap i skolan. Att med deras hjälp kunna starta och utveckla företag likaväl som med hjälp av företagsutvecklarna Coompanion utveckla arbetsintegrerande sociala företag, borde vara lika självklart inom gymnasiesärskolan som på övriga program inom gymnasiet.

Gymnasial lärlingsutbildning blir också ett alternativ inom alla yrkesprogrammen där eleven genomför minst hälften av utbildningen på en eller flera arbetsplatser. Den ska i huvudsak vara förlagd till en eller flera arbetsplatser. Lärlingsutbildningen använder sig av samma ämnesplaner som skolförlagd yrkesutbildning och kan börja första, andra eller tredje läsåret.

Arbetsplatsförlagt lärande, APL, ska förekomma på alla yrkesprogram med minst 15 veckor. Inom den gymnasiala lärlingsutbildningen ska minst hälften av utbildningen vara arbetsplatsförlagd. Det som tidigare framkommit, är svårigheter för skolorna att få fram de praktikplatser som behövs, oavsett om det är privata eller offentliga verksamheter. Där behöver

företagar- och arbetsgivarorganisationerna hjälpa till med satsningar för att få fram de lärlingsplatser som behövs – det ligger ändå i deras intresse att säkra tillgången på kompetent och utbildad arbetskraft.

6.3 Möjlighet till kompletterande studier

För dem som vill och är motiverade, ska det vara möjligt att komplettera sin gymnasieutbildning och få högskolebehörighet, eller gå en yrkesutbildning. Antalet platser på till exempel folkhögskolorna för arbetslösa under 25 år, liksom studiebidraget för den åldersgruppen, har ökat.

Men även Arbetsförmedlingen måste fånga upp behoven av kompletterande utbildningar hos arbetslösa ungdomar, så att en bättre matchning mot arbetsmarknadens behov kan göras så tidigt som möjligt.

6.4 Ungdomsgarantin och andra särskilda insatser

Alla ungdomar (16-24 år) som har varit öppet arbetslösa och inskrivna vid Arbetsförmedlingen i tre (sammanhängande) månader, ska anvisas till *ungdomsgarantin*.

Nystartsjobb är en möjlighet för arbetsgivare att anställa personer som av olika skäl stått utanför arbetsmarknaden en viss tid till en lägre lönekostnad. För de ungdomar som varit borta från arbetslivet i mer än sex månader kan arbetsgivaren få ett ekonomiskt stöd, som motsvarar den ordinarie arbetsgivaravgift som betalas för personer över 25 år.

Halveringen av arbetsgivaravgiften för ungdomar är också ett viktigt verktyg för Alliansregeringen för att generellt stimulera arbetsgivarna att anställa yngre personer. Denna halvering gäller alltså alla ungdomar, oavsett tidigare arbetsmarknadsdeltagande.

Lärlingsanställningar är på gång att införas för ungdomar under 24 år.

Vi anser

- att fler ungdomar inom såväl den vanliga gymnasieskolan som gymnasiesärskolan ska stimuleras till start och drift av företag med hjälp av Ung Företagsamhet som har lång erfarenhet av gymnasieelever, och företagsutvecklarna Coompanion som även har erfarenhet av personer med arbetshinder, och socialt företagande.
- att Arbetsförmedlingen bör ges resurser för fler starta-egget-bidrag för unga.
- att den arbetsplatsförlagda utbildningen behöver ses över både inom gymnasieskolan och inom arbetsmarknadsåtgärderna, till både omfattning och innehåll, för att nå målen att minska ungdomsarbetslösheten.
- att provanställningstiden bör fördubblas från sex till tolv månader, så att det blir mer attraktivt för arbetsgivare att anställa ung arbetskraft. Detta behövs eftersom många arbetsgivare inte vågar anställa unga, som ofta saknar erfarenhet och har längre upplärningstid.
- att arbetsmarknadens parter också bör ta sitt ansvar för ungdomars sysselsättning. Ett positivt exempel är fackförbundet Metalls modell, där särskilda introduktionslöner införs för ungdomar som anställs inom industrin. Arbetet kombineras med företagsförlagd utbildning.
- att längden på de utbildningar som Arbetsförmedlingen har möjlighet att anvisa den unge arbetslöse till, ska vara möjlig att sträcka ut till tre månader. Idag är gränsen för detta satt till 8 veckor.

7 Äldre arbetslösa personer

Samtidigt som det är svårt för dem mellan 50-64 år att hitta ett varaktigt arbete, har en ökning skett från år 2006-2009 med 45 000 fler i arbete i åldrarna 65-74 år; till sammanlagt 120 000 personer. Ju högre utbildning desto vanligare är det att förvärvsarbete efter 65 år, liksom för egna företagare. Möjligheten för företag att anställa äldre till sänkt arbetsgivaravgift har säkert bidragit till ökningen. Pensionssystemet har också gjort det mer ekonomiskt fördelaktigt att senarelägga pensionen, liksom jobbskatteavdraget.²⁵

Vi vet att det inom Jobb- och utvecklingsgarantins tredje fas, finns en större grupp i åldern 50-59 år. Troligen har de fått allt sämre ersättning med tiden, då de varit arbetslösa under längre tid. Att betala a-kasseavgift är inte självklart när man måste dra ned på mycket annat!

Ett antal pooler för förmedling av seniorer har startats de senaste åren. Flexibiliteten för både kunder och arbetstagare är tilltalande. Företagen vill ha någon på en uppgift några timmar i veckan, och de äldre vill vanligtvis endast jobba så mycket. (Samma idé som det sociala företaget som bemanningsföretag.)

7.1 Finns det jobb?

Inom många offentliga verksamheter i kommunerna talas det ofta om att det behövs extra personal inom ordinarie verksamhet, till sådant som räknas som ”extra” arbete. Allmänheten talar också om att det borde utföras olika typer av uppgifter i samhället, men där ekonomin inte tillåter mer personal. Med tanke på alla möjligheter till anställningsstöd och behov av praktikplatser som finns, borde det inte vara ett problem att hitta en win-win-lösning för både företagen, kommunerna och de arbetslösa. Trots detta är det många gånger svårt att få till stånd den matchning som krävs. Det handlar snarast om att ha en strategi för mångfald och kompetensutveckling.

Det finns många som talar om åldersdiskriminering idag, och Diskrimineringsombudsmanen har fått ta emot anmälningar om detta vid anställningssituationer. Att rekrytera en person med erfarenhet av komplexa situationer, en bred kompetens från ett rikt yrkesliv borde anses som ett plus i verksamheten. I vissa yrken förlänas vissa positioner med ”senior” före titeln, vilket visar på personens erfarenhet och kunnande.

Nystartsjobb är, som tidigare nämnts, en möjlighet för arbetsgivare att anställa personer som av olika skäl stått utanför arbetsmarknaden en viss tid till en lägre lönekostnad. Om en person anställs som varit borta från arbetslivet i mer än ett år kan ett ekonomiskt stöd ges på ett belopp som motsvarar två gånger den arbetsgivaravgift som betalas.

Vi anser

- att åldersgruppen 50-59 år inom fas 3 särskilt ska kunna få anpassade utbildningsinsatser för att lättare kunna bli anställningsbara.
- att företag såväl som offentliga verksamheter bör utarbeta strategiska personalprogram för att få arbetsuppgifter utförda som annars inte skulle bli det, och därmed ta tillvara olika slags kompetens hos de äldre arbetslösa, och de stöd som finns från Arbetsförmedlingen för praktik och anställning.
- att Arbetsförmedlingens marknadsföring av nystartsjobb till företag och arbetsgivare måste förbättras, så att fler äldre kan komma i arbete.

²⁵ SOU 2010:85, *Vem arbetar efter 65 års ålder?*, 2010.

Referenser

- Arbetsförmedlingen, *Jobb- och utvecklingsgarantin. En studie av sannolikheten att få jobb under programtiden*, 2011.
- Karlsson, Therese & Petersson, Jilliane, *Förrehabilitering på folkhögskolor för långtidsjukskrivna*, Kandidatuppsats i HRM/HRD, Linköpings universitet, 2010.
- Kommittédirektiv 2010:48, *Hållbara försäkringar vid sjukdom och arbetslöshet*, Socialdepartementet, 2010.
- Kristdemokraterna, *En sjukförsäkring att lita på*, rapport, 2011.
- Kristdemokraterna, *Trygghet och tillväxt – en proposition om jobb och ekonomi*, rikstinget, 2010.
- Kristdemokraterna, *Välfärd med kvalitet – en proposition om välfärdspolitik*, rikstinget, 2010.
- Kristdemokraterna, *Arbetslinjen – även för personer med funktionsnedsättning?*, rapport, 2010.
- Kristdemokraterna, *10 000 nya jobb för dem med funktionshinder*, rapport, 2010.
- Kristdemokraterna, *A-kassan*, faktablad, 2010.
- Kristdemokraterna, *Ungdomsarbetslösheten*, faktablad, 2010.
- Proposition 1992/93:159 om stöd och service till vissa funktionshindrade, 1992.
- SO, *Lägesbeskrivning av arbetslöshetsförsäkringen våren 2011*, 2011.
- Socialstyrelsen, *Lägesrapport 2011 – Hälso- och sjukvård och socialtjänst*, 2011.
- Socialstyrelsen, *Alltjämt olikt! Levnadsförhållanden för vissa personer med funktionsnedsättning*, 2010.
- Socialstyrelsen, *Social rapport*, 2010.
- Socialstyrelsen, *Daglig verksamhet enligt LSS – en kartläggning*, 2008.
- SOU 2010:85, *Vem arbetar efter 65 års ålder?*, 2010.
- SOU 2011:11, *Långtidsutredningen 2011*, 2011.
- Sveriges kommuner och landsting, *Kommunerna och arbetsmarknadspolitiken*, 2011.
- Sveriges Kommuner och Landsting, *Rehabilitering eller utanförskap? – Om sjuka, nollplacerade med ekonomiskt bistånd*, 2004.
- Tillväxtverket, *Sociala företag behövs*, handlingsprogram/information om socialt företagande, 2009.
- Tjulin, Åsa, *Workplace Social Relations in the Return-to-Work process*, doktorsavhandling, Linköpings universitet, 2010.
- Trygghetsfonden TSL, *TSL-systemet och jobbcoachning i lågkonjunktur*, rapport, 2010.

Myndigheter och organisationer

ALMI

Arbetsförmedlingen, AF

Arbetslöshetskassornas Samorganisation, SO

Företagsutvecklarna Coompanion

Försäkringskassan, FK

Internationella Företagarföreningen, IFS

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, IAF

Inspektionen för socialförsäkringen, IFS

Institutet för Arbetsmarknadspolitisk utvärdering, IFAU

Kollektivavtalsstiftelsen Trygghetsfonden, TSL

Regeringen

Riksdagen

Skolverket

Sociala Rådet

Socialstyrelsen

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL

Tillväxtverket

Trygghetsrådet, TRR

Ung Företagsamhet, UF

Kristdemokraterna
ETT MÄNSKLIGARE SVERIGE

Box 2373, 103 18 Stockholm
Telefon 08-723 25 00 Telefax 08-723 25 10
www.kristdemokraterna.se
info@kristdemokraterna.se